

Sygn. akt III KK 387/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Bojańczyk

SSN Igor Zgoliński

Protokolant Jolanta Włostowska

przy udziale prokuratora Biura Lustracyjnego w Warszawie Jacka Czarneckiego
w sprawie L. C.

o zbadanie zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 16 czerwca 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego

od orzeczenia Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 9 sierpnia 2018 r., sygn. akt II AKa (...)

utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w L.

z dnia 29 maja 2018 r., sygn. akt IV K (...),

**uchyla zaskarżone orzeczenie oraz utrzymane nim w mocy
orzeczenie Sądu Okręgowego w L. i sprawę przekazuje temu
Sądowi do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. orzeczeniem z 29 maja 2018 r., IV K (...) na podstawie
art. 21a ust. 1 ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o

dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944 – 1990 oraz o treści tych dokumentów (Dz. U. z 2016 r., poz. 1721) – dalej: ustawa lustracyjna, stwierdził, że oświadczenie lustracyjne złożone przez L. C. w dniu 21 maja 2017 r. jest zgodne z prawdą, zaś wydatkami związanymi z tym postępowaniem obciążył Skarb Państwa.

Sąd Apelacyjny w (...) orzeczeniem z 9 sierpnia 2018 r., II AKa (...), na skutek apelacji wniesionej przez Prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego w L. Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej, na niekorzyść lustrowanego, zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy, ustalając, że wydatki postępowania odwoławczego ponosi Skarb Państwa.

Kasację od tego orzeczenia wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając je w całości na niekorzyść lustrowanego i zarzucając:

1. rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisu prawa materialnego, to jest art. 2 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej polegające na tym, iż Sąd Apelacyjny w (...) orzekając o utrzymaniu w mocy orzeczenia Sądu Okręgowego w L. z dnia 29 maja 2018 roku o sygnaturze IV K (...) stwierdzającego, że lustrowany L.C. złożył zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne, nie zastosował wymienionych przepisów w następstwie przyjęcia błędnego poglądu prawnego uznając, że osoba będąca w okresie od 1 stycznia 1984 roku do 31 lipca 1990 roku funkcjonariuszem Wydziału Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w R. nie pełniła służby w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu wyżej przywołanych przepisów ustawy lustracyjnej, co nastąpiło w wyniku przeprowadzenia ich nieprawidłowej wykładni opartej na niewłaściwej identyfikacji cech decydujących o uznaniu tej jednostki za organ bezpieczeństwa państwa, podczas gdy prawidłowa wykładnia i kwalifikacja prawna przyjęta w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 roku o sygnaturze III UZP 8/15 jednoznacznie wskazuje, że jednostka, w której pełnił służbę lustrowany była organem bezpieczeństwa państwa zgodnie z definicją zawartą w ustawie lustracyjnej,
2. rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 3a ust. 1 i art. 3a ust. 3 a contrario ustawy

lustracyjnej polegające na tym, iż Sąd Apelacyjny w (...) w wyżej wymienionym orzeczeniu dokonał nieprawidłowej wykładni językowej wymienionych przepisów co doprowadziło do bezzasadnego przyjęcia, że osoba będąca w okresie od 1 stycznia 1984 roku do 31 lipca 1990 roku funkcjonariuszem Wydziału Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w R. nie pełniła świadomej i dobrowolnej służby w organie bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej, albowiem nie dysponowała ona w czasie pełnienia służby świadomością o przynależności tej jednostki do Służby Bezpieczeństwa jako organu bezpieczeństwa państwa zgodnie z definicją zawartą w ustawie lustracyjnej, przy czym dopiero wiedza o istnieniu tak określonego kryterium umożliwia mu dokonanie swobodnego wyboru o dobrowolnym podjęciu lub kontynuowaniu służby w Wydziale Łączności WUSW w R. jako organie bezpieczeństwa państwa, podczas gdy prawidłowe rozumienie art. 3a ust. 1 i ust. 3 ustawy lustracyjnej przemawia za przyjęciem, że świadomość pełnienia służby w organie bezpieczeństwa państwa oceniana jest w chwili składania oświadczenia lustracyjnego, a jedynym warunkiem niezbędnym dla ustalenia pełnienia służby jest brak obowiązku jej pełnienia wynikającego z ustawy.

Powołując się na tak postawione zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniesienie kasacji w niniejszej sprawie spowodowało konieczność uchylenia zaskarżonego orzeczenia oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania niezależnie od zakresu zaskarżenia i podniesionych zarzutów, stosownie do treści art. 536 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. W myśl tych przepisów, orzeczenie podlega uchyleniu niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia, jeżeli zapadło z naruszeniem zasady większości

głosów lub nie zostało podpisane przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu.

Pomimo, że zaskarżone orzeczenie, tj. orzeczenie Sądu Apelacyjnego w (...) zostało podpisane przez wszystkich członków składu orzekającego, to z treści i konstrukcji orzeczenia Sądu Okręgowego w L. z 29 maja 2018 r. wynika, że tego orzeczenia nie podpisał żaden z sędziów składu Sądu, a uczynili to jedynie w zakresie uzasadnienia tego orzeczenia.

Należy natomiast przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 21a ust. 1 ustawy lustracyjnej postępowanie lustracyjne w pierwszej instancji kończy się wydaniem orzeczenia na piśmie; do orzeczenia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące wyroku. Wykładnia językowa prowadzi zatem do jednoznacznego i oczywistego zarazem wniosku, że skoro do orzeczeń rozstrzygających merytorycznie w postępowaniu lustracyjnym stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące wyroku, to w zakresie formy orzeczenia wydawanego w postępowaniu lustracyjnym mają odpowiednie zastosowanie art. 412, 413 k.p.k., a zważywszy na fakt, że wyrok jest orzeczeniem w rozumieniu ustawy procesowej (art. 93 § 1 k.p.k.), zastosowanie ma także art. 113 k.p.k. Przepis ten stanowi bowiem, że orzeczenie podpisują wszyscy członkowie składu orzekającego, nie wyłączając przegłosowanego, chyba że orzeczenie zamieszczono w protokole. Szczególna regulacja dotycząca postanowień wydawanych w postępowaniu karnym znajduje się w art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. i wynika z niej, że postanowienie powinno zawierać m.in. uzasadnienie. Treść tego przepisu, a także art. 98 § 1 k.p.k. prowadzi do wniosku, że integralną częścią postanowienia jest uzasadnienie, co z kolei upoważnia do stwierdzenia, że przy uwzględnieniu art. 113 k.p.k., postanowienie, z którym łącznie sporządzono uzasadnienie powinno być podpisane przez członków składu orzekającego w sposób uwzględniający jego strukturę, a więc raz – pod uzasadnieniem. Oczywiście zasada ta ma zastosowanie w sytuacji, gdy uzasadnienie jest sporządzone wraz z samym postanowieniem, jak stanowi art. 98 § 1 k.p.k., gdyż w niektórych sytuacjach ustawa zwalnia w ogóle od sporządzenia uzasadnienia postanowienia, co wynika z art. 98 § 3 k.p.k., bądź zakłada, że uzasadnienie nie będzie sporządzone łącznie z postanowieniem – art. 98 § 2 k.p.k. W tych dwóch sytuacjach nie ulega wątpliwości, że obowiązek podpisania postanowienia przez

członków składu orzekającego dotyczy zarówno samego orzeczenia, a ściślej jego sentencji, skoro z mocy ustawy w ogóle nie zawiera ono uzasadnienia lub jest ono sporządzone w późniejszym terminie, jak i odrębnie jego uzasadnienia.

Należy jednak podkreślić, że opisane wyżej zasady dotyczące sporządzania postanowień i ich uzasadnień wynikające z Kodeksu postępowania karnego, nie mają zastosowania do orzeczeń wydawanych w postępowaniu lustracyjnym, właśnie z powodu wspomnianego art. 21a ust. 1 ustawy lustracyjnej, z którego wynika zastosowanie do tych orzeczeń przepisów o wyroku. „Orzeczenie” w rozumieniu ustawy lustracyjnej jest więc orzeczeniem *sui generis* przewidzianym w akcie prawnym regulującym szczególne postępowanie, jakim jest postępowanie lustracyjne, do którego to postępowania w zakresie nieuregulowanym stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego (art. 19 ustawy lustracyjnej), zaś do samego orzeczenia przepisy o wyroku (art. 21a ust. 1 ustawy lustracyjnej), ze wszystkimi tego konsekwencjami. Nie ma więc podstaw do stosowania do orzeczeń wydawanych w postępowaniu lustracyjnym przepisów Kodeksu postępowania karnego o postanowieniach, czego nie zmienia art. 21a ust. 2c ustawy lustracyjnej. Sformułowanie tego przepisu, że orzeczenie wymaga uzasadnienia oznacza bowiem tyle, że istnieje obowiązek sporządzenia uzasadnienia z urzędu, nie zaś, że uzasadnienie jest integralną częścią orzeczenia wydawanego w postępowaniu lustracyjnym, jak na gruncie postanowień można wnosić z art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 98 § 1 k.p.k. Należy zauważyć, że ustawa lustracyjna nie zawiera odpowiedników tych przepisów postępowania karnego, dzięki czemu miałyby wprost zastosowanie do orzeczeń wydawanych w postępowaniu lustracyjnym. Ich zastosowanie na skutek odesłania z art. 19 ustawy lustracyjnej nie jest z kolei możliwe z uwagi na fakt, że orzeczenie wydawane co do istoty sprawy w postępowaniu lustracyjnym nie jest postanowieniem, a mają do niego odpowiednie zastosowanie przepisy o wyrokach. Z tego względu sformułowanie, że orzeczenie wymaga uzasadnienia, zawarte w art. 21a ust. 2c ustawy lustracyjnej należy traktować jedynie jako wyraz wyartykułowania przez ustawodawcę obowiązku sporządzenia uzasadnienia z urzędu, które tak samo jak uzasadnienie wyroku, wymaga odrębnego podpisania przez członków składu orzekającego (art. 21a ust. 2 ustawy lustracyjnej w zw. z art. 115 § 1 k.p.k.).

Należy jednocześnie dostrzec, że z ustawy lustracyjnej nie wynika obowiązek sporządzenia uzasadnienia wraz z samym orzeczeniem, a jedynie, że orzeczenie wymaga uzasadnienia. W braku przepisu szczególnego nakładającego obowiązek sporządzenia uzasadnienia wraz z orzeczeniem, do uzasadnień takich orzeczeń ma zastosowanie art. 114 § 3 k.p.k., według którego jeżeli ustawa nie wymaga sporządzenia uzasadnienia wraz z wydanym orzeczeniem, uzasadnienie należy sporządzić z urzędu w terminie 7 dni od wydania orzeczenia. Zważywszy na treść art. 21a ust. 2c ustawy lustracyjnej, do orzeczeń wydawanych w pierwszej instancji w postępowaniu lustracyjnym nie mogą mieć zastosowania przepisy dotyczące trybu i terminu uzasadniania wyroków sądu pierwszej instancji zawarte w art. 422 i 423 k.p.k., gdyż jest to tryb wnioskowy.

Należy zarazem odnotować, iż stanowisko, według którego orzeczenie wydawane w postępowaniu lustracyjnym powinno być podpisane przez członków składu orzekającego, a wymogu tego nie spełnia podpisanie jedynie jego uzasadnienia było już wyrażane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki: z 2 lipca 2020 r., III KK 127/20, z 13 kwietnia 2021 r., III KK 379/20). Dodać na koniec jedynie wypada, iż podpisanie przez członków składu orzekającego wyłącznie uzasadnienia orzeczenia wydanego w postępowaniu lustracyjnym nie może być uznane za sanowanie wadliwości polegającej na braku złożenia podpisów pod samym orzeczeniem, gdyż uchybienie tego rodzaju nie może być w żaden sposób konwalidowane (zob. np.: wyroki Sądu Najwyższego: z 16 października 2013 r., V KK 223/13, z 28 kwietnia 2017 r., V KK 44/17).

Opisane wyżej uchybienie skutkowało koniecznością uchylenia zaskarżonego orzeczenia oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i przekazaniem sprawy temu ostatniemu sądowi do ponownego rozpoznania. W aktualnym stanie rzeczy ustosunkowanie się Sądu Najwyższego do podniesionych zarzutów jest zatem przedwcześnie (art. 518 k.p.k. w zw. z art. 436 k.p.k.), jednakże należy wskazać, iż rozpoznając ponownie sprawę Sąd Okręgowy w L. winien mieć w polu widzenia treść uchwały Sądu Najwyższego z 26 maja 2021 r., I KZP 12/20, choć oczywiście bezpośrednio nie jest nią związany. Uwzględnić należy również, iż kwestia oceny prawdziwości oświadczenia lustracyjnego, tak jak i ewentualnego błędu związanego ze złożeniem określonej treści tego oświadczenia,

winna być rozważana w relacji do czasu składania oświadczenia, gdyż to ono jest przedmiotem postępowania lustracyjnego. Konieczne jest zatem rozważenie zgromadzonych dowodów zarówno dotyczących okoliczności pracy osoby lustrowanej, ale także tych, które dotyczą zdarzeń zaistniałych aż do czasu złożenia oświadczenia lustracyjnego, mogących wskazywać na określony stan świadomości osoby lustrowanej w czasie składania oświadczenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.